

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET C protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 80117/17)

PRESUDA

Članak 8. • Poštovanje obiteljskog života • Postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi za maloljetnika i naknadna ovrha • Propust imenovanja posebnog skrbnika u suprotnosti s domaćim i međunarodnim pravnim standardima • Dijete nije saslušano pred nadležnim tijelima sudbene vlasti protivno domaćim i međunarodnim pravnim standardima • Postupak donošenja odluke nepopravljivo narušen postupovnim nedostacima

STRASBOURG

8. listopada 2020.

KONAČNA

08/01/2021

Ova presuda je postala konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu C protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Krzysztof Wojtyczek, *predsjednik*,

Ksenija Turković,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Aleš Pejchal,

Armen Harutyunyan,

Pere Pastor Vilanova,

Pauliine Koskelo, *suci*,

i Abel Campos, *tajnik Odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjev (br. 80117/17) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. C („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 16. studenoga 2017.;

odluku da se hrvatsku Vladu („Vlada“) obavijesti o prigovoru podnositelja zahtjeva u pogledu poštovanja njegova obiteljskog života, a da se ostatak zahtjeva odbaci kao nedopušten sukladno pravilu 54. stavku 3. Poslovnika Suda;

odluku da ime podnositelja zahtjeva ne bude objavljeno;

očitovanja stranaka;

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 8. rujna 2020. godine;

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. Predmet se odnosi na pravo djeteta da bude saslušano u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi, kao i na potrebu za imenovanjem posebnog skrbnika radi zaštite djetetovih interesa. Podnositelj zahtjeva pozvao se na članak 8. Konvencije.

ČINJENICE

2. Podnositelj zahtjeva rođen je 2006. godine i živi u Rijeci. Podnositelja zahtjeva pred Sudom je zastupala njegova majka A i gđa J. Biloš, odvjetnica iz Zagreba.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Činjenično stanje predmeta, kako su ga iznijele stranke, može se sažeti kako slijedi.

A. Razvod braka i postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi

5. Presudom od 14. siječnja 2010. godine razveden je brak roditelja podnositelja zahtjeva. Odlučeno je da će podnositelj zahtjeva stanovati s

majkom, a da će se susreti i druženje njega i njegova oca B održavati prema međusobnom dogovoru roditelja.

6. Nakon što su obje stranke podnijele žalbe, dana 29. travnja 2010. drugostupanjski je sud ukinuo presudu kojom je brak razveden od 14. siječnja 2010. godine (vidi stavak 5. ove presude) i vratio predmet na ponovno odlučivanje, navodeći da je potrebno utvrditi točan raspored susreta i druženja.

7. U ponovljenom postupku, dana 22. listopada 2010. prvostupanjski je sud donio presudu prema kojoj se susreti i druženje B-a i podnositelja zahtjeva trebaju održavati srijedom poslijepodne, svaki drugi vikend uključujući noćenje, svaki drugi državni praznik i tijekom dijela ljetnih praznika. Ta je presuda postala pravomoćna.

8. Dana 3. studenoga 2011. određen je nadzor nad izvršenjem roditeljske skrbi u odnosu na oba roditelja u razdoblju od šest mjeseci. Ta je mjera naknadno redovito produljivana.

B. Navodno seksualno zlostavljanje i obustava susreta i druženja

9. U siječnju 2012. godine, A je došla u Centar za socijalnu skrb u X („Centar“), navodeći da sumnja da B seksualno zlostavlja podnositelja zahtjeva. S tim u vezi podnijela je i kaznenu prijavu (vidi stavak 48. ove presude).

10. Kao odgovor na to, voditeljica mjere nadzora nenajavljeno je posjetila B-ovu kuću, gdje je zatekla podnositelja zahtjeva veselog, a ne uplašenog, i koji je iskazivao privrženost B-u. Otac je u potpunosti opovrgnuo majčine navode o zlostavljanju. Centar je kontaktirao i Savjetovalište X te je dogovorio provođenje obrade obitelji. Savjetovalište je nakon toga obavilo razgovore s A i B i održalo sedam susreta s podnositeljem zahtjeva.

11. Dana 11. siječnja 2012. A je podnijela prijedlog za donošenje privremene mjere radi zabrane susreta i druženja B-a i C-a. Nakon održavanja rasprave, prvostupanjski je sud 1. ožujka 2012. godine prihvatio prijedlog A kako bi zaštitio najbolje interese podnositelja zahtjeva. Povodom žalbe, drugostupanjski je sud preinačio to rješenje ograničivši trajanje zabrane susreta i druženja do kraja lipnja 2012. godine. Ta je mjera u konačnici produljivana do pravomoćnog okončanja postupka o navodnom seksualnom zlostavljanju.

12. Dana 10. srpnja 2012. prvostupanjski sud odredio je psihologijsko-psihijatrijsko vještačenje podnositelja zahtjeva i obaju roditelja kako bi se utvrdilo je li B seksualno ili na drugi način zlostavljao C-a.

13. Dana 18. listopada 2012. Poliklinika X dostavila je svoje mišljenje prvostupanjskom sudu zaključivši da nije bilo znakova seksualnog zlostavljanja od strane B-a. Primijetila je i da je C odrastao u narušenim okolnostima nakon razvoda braka njegovih roditelja i da je bio opterećen negativnim stavovima A prema njegovu ocu. Uz druge aspekte

neprimjerenog ponašanja majke (izolacija, ignoriranje, manipulacija), prema mišljenju vještaka, činjenice predmeta ukazivale su na emocionalno zlostavljanje podnositelja zahtjeva od strane njegove majke te je preporučeno da se poduzmu mjere obiteljsko-pravne zaštite kako bi se podnositelja zahtjeva zaštitilo od mogućeg daljnjeg emocionalnog zlostavljanja od strane A. A se usprotivila zaključcima vještačenja, tvrdeći da ocjena u vještačenju nije provedena u skladu s relevantnim sudskim nalogom (vidi stavak 12. ove presude).

14. Dana 5. prosinca 2012. prvostupanjski je sud odbacio zahtjev A za zabranu susreta i druženja B-a i C-a kako su utvrđeni presudom od 22. listopada 2010. godine (vidi stavak 7. ove presude). To je rješenje ukinuto povodom žalbe, pri čemu je drugostupanjski sud naveo da prvostupanjski sud nije odgovorio na primjedbe na zaključke vještačenja Poliklinike X koje je iznijela A.

15. Dana 29. siječnja 2013. Centar je izrekao mjeru upozorenja A, ukazujući na njezine pogreške i propuste u odgoju i skrbi za podnositelja zahtjeva zbog izostanka suradnje i zanemarivanja njegovih najboljih interesa.

16. Dana 19. lipnja 2013. prvostupanjski je sud odredio dodatno multidisciplinarno psihologijsko-psihijatrijsko vještačenje kako bi se razjasnile primjedbe koje je iznijela A.

17. Dana 3. rujna 2013. vještaci Poliklinike X pojasnili su svoje prethodne zaključke, potvrđujući da nije potvrđena sumnja na zlostavljanje od strane oca, dok su majčini postupci bili opasni za dijete i njegov budući razvoj. Dana 7. studenoga 2013. vještaci su dali dodatna očitovanja u vezi s primjedbama koje je iznijela A, navodeći da je vještačenje provedeno u skladu s nalogom suda te su ponovili da C nije bio seksualno zlostavljan.

18. Na ročištu održanom 17. prosinca 2013. godine, A je ponovno podnijela zahtjev za zabranu susreta i druženja B-a i C-a. Dana 30. rujna 2014. prvostupanjski je sud odbacio njezin zahtjev jer je utvrđeno da B nije zlostavljao podnositelja zahtjeva. Dana 7. siječnja 2015. drugostupanjski sud odbio je žalbu koju je podnijela A.

C. Drugi postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi

19. U međuvremenu, dana 28. studenoga 2012., B je podnio tužbu kojom je zatražio izmjenu odluke o roditeljskoj skrbi za podnositelja zahtjeva, pozivajući se na zaključke vještačenja od 18. listopada 2012. godine da je majka emocionalno zlostavljala podnositelja zahtjeva (vidi stavak 13. ove presude).

20. Dana 15. studenoga 2013. određeno je psihologijsko-psihijatrijsko vještačenje.

21. Dana 13. lipnja 2014. prvostupanjski je sud primio nalaze i mišljenja vještakinja u kojima je preporučeno da podnositelj zahtjeva stanuje s ocem, a

da s majkom ostvaruje redovne susrete i druženje. Mjerodavni dijelovi mišljenja vještakinja glase kako slijedi:

„Nesporno je da je [podnositelj zahtjeva] u simbiotskom odnosu s majkom, a da je takav odnos posljedica majčinog neadekvatnog roditeljskog ponašanja. U ovoj fazi psihoseksualnog razvoja [podnositelja zahtjeva] (latencija), simbiotski odnos njega i majke nije prihvatljiv za normalni psihofizički razvoj [podnositelja zahtjeva]. Stoga i ne čudi regresivno ponašanje [podnositelja zahtjeva] koje je vidljivo tijekom vještačenja. Posljedice simbiotskog odnosa mogle bi biti pogubne za psihičko zdravlje [podnositelja zahtjeva], koji već sada pokazuje [simptome] psihičke disfunkcije. Simbioza [podnositelja zahtjeva] i majke se treba razriješiti. Aktualna dinamika odnosa u obitelji ... nudi samo jedno rješenje, a to je da se [podnositelja zahtjeva] povjeri ocu na brigu i skrb. Naime, kako majka pokazuje nemogućnost uvida u štetna roditeljska ponašanja nastavak življenja [podnositelja zahtjeva] s majkom mogao bi samo pogoršati psihičko zdravlje [podnositelja zahtjeva] koji već sada manifestira neprimjereno psihičko funkcioniranje za dob, kao i smetnje iz kruga poremećaja prilagodbe po ocjeni subspecijaliste dječje psihijatrije dr.K., a koje je manifestirao i tijekom ovog vještačenja i to kao jaku intrapsihičku napetosti, razdražljivost, psihomotorni nemir, emocionalnu labilnost i kratke epizode ljutnje koje su dosegle razinu agitiranosti.

U ovoj fazi psihofizičkog razvoja djeteta nije važno koji roditelj više sudjeluje u odgoju i skrbi, važno je da oba roditelja sudjeluju radi daljnjeg psihoseksualnog razvoja djeteta. Stoga je važno da [podnositelj zahtjeva] ima konstantan odnos i s majkom i s ocem.“

„Nakon svega iznesenog, pitanje je: što je najzaštitnije za dijete koje se nalazi u razvojnoj fazi latencije, koje je još uvijek neprimjereno i simbiotski vezano za majku, a otac se ipak izdvaja kao roditelj koji bolje štiti interese djeteta (kroz sve institucije, pa i ovo vještačenje). Naglo odvajanje od majke prijeti dezintegracijom i razvojnim krahom. Postupno odvajanje otvara mogućnost da majka, zbog frustracije, svojih nezrelosti i strahova dodatno pojača pritisak na dijete. Nerazriješen simbiotski odnos s majkom, za što odgovornost snosi majka, a ne dijete, izgleda da u budućnosti može biti prekinut samo 'nasilno' – ili od strane odraslih ili od strane djeteta, opet – razvojnim krahom (npr. sukobom sa simbiotskim roditeljem u nadolazećoj adolescenciji i „kidanjem lanca“ što u sebi nosi rizik od razvoja nekog poremećaja tipičnih za razvojnu fazu adolescencije: prkos, bunt, poremećaj u emocijama ili ponašanju, premještanje ovisnosti na druge objekte – disfunkcionalne vršnjačke grupe ili psihoaktivna sredstva; ili suprotno – regradiranjem do psihotične razine funkcioniranja... Dakle, kako je sumnja na seksualno zlostavljanje od oca višestruko nedokazana, kako je majka izolirala dijete i od oca i od svih drugih članova obitelji, kako se taj simbiotski odnos majka-dijete može prekinuti samo „nasilno“, kako glavni razvojni rizik za dijete predstavlja upravo simbiotska veza s majkom i majčina funkcionalna odstupanja, stava smo da je zaštitnije za [podnositelja zahtjeva] da ubuduće bude povjeren ocu koji se izdvaja kao adekvatniji roditelj za daljnji psihofizički razvoj djeteta. Naglašavamo da odnos [podnositelja zahtjeva] s majkom mora ostati kontinuiran pa predlažemo njihove redovite susrete. S vremenom, kada se situacija konačno stabilizira, kada dijete prestane biti „zakrpa“ disfunkcionalnog roditeljskog odnosa, kada se uvjeri da ima i mamu i tatu – njegovi razvojni potencijali mogli bi biti oslobođeni.“

22. Na ročištu održanom 11. ožujka 2015. godine A je dostavila zaključke psihologa J.H., kojeg je privatno angažirala. U zaključcima je navedeno da bi prije provođenja bilo kakve mjere bilo nužno da se oba roditelja podvrgnu psihoterapijskom tretmanu i da se postupno uspostavi komunikacija i

emocionalna veza između B-a i podnositelja zahtjeva, uzimajući pritom u obzir potrebe djeteta.

23. Dana 3. lipnja 2015. prvostupanjski je sud donio presudu kojom je odredio da će podnositelj zahtjeva živjeti kod oca i kojom je odredio raspored susreta i druženja s majkom. Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

„Sud je prihvatio nalaze i mišljenja stalnih sudskih vještaka u potpunosti kao stručne i potpune, a čije tvrdnje nisu u suprotnosti sa zaključcima drugih stručnih osoba koje su bile uključene u međusobni odnos stranaka, slijedom čega smatra utvrđenim da roditelji mlt. [podnositelja zahtjeva] nemaju niti minimalni zajednički nastup, niti minimalnu roditeljsku suradnju u odnosu na njihovo zajedničko dijete. Mlt. [podnositelj zahtjeva] više je opterećen majčnim negativnim stavovima o ocu, nego očevim negativnim stavovima o majci te stalno slijedi upute majke. „Simbiotska vezanost majke“ za dijete koju neminovno može poticati samo [majka], sugerira da [majka] ne dozvoljava pristup niti jednoj drugoj osobi koja bi mogla ugroziti tu simbiozu, pa mlt [podnositelj zahtjeva] umjesto da postaje s godinama sve zreliji i samostalniji, pokazuje regresivne-razvojne tendencije i još uvijek tepla. Stoga se otac izdvaja kao roditelj koji bolje štiti interese djeteta, a s obzirom je sumnja na seksualno zlostavljanje od oca višestruko nedokazana, pa je u interesu i za dobrobit mlt. [podnositelja zahtjeva] da ubuduće bude povjeren ocu koji se izdvaja kao adekvatniji roditelj za daljnji psihofizički razvoj djeteta i koji bi mogao uspostaviti bolju roditeljsku suradnju.“

Sud smatra dokazanim da je [podnositelj zahtjeva] emocionalno zlostavljan od strane majke, da je [njegova majka] više usmjerena na međusobno razračunavanje s [njegovim ocem] nego na potrebe [podnositelja zahtjeva], posebice na razvoj bliskog odnosa između njega i njegovog oca.

Tijekom ovog postupka sud je izdao dvije privremene mjere radi ponovnog uspostavljanja susreta i druženja oca i [podnositelja zahtjeva], međutim susreti su se u početku počeli održavati, ali s vremenom su prekinuti jer, kako je [majka] navela, [podnositelj zahtjeva] ne želi vidjeti svog oca, iako stručne osobe, koje su stalno nastojale pomoći roditeljima, smatraju da je majka pokazivala neprimjereno roditeljsko ponašanje izražavanjem svojih negativnih stavova prema ocu, kao i da je dijete izolirala, ignorirala i njime manipulirala.

Stoga sud zaključuje da je dokazano da je otac roditelj koji može bolje štiti interese djeteta, koji prihvaća prijedloge i pomoć stručnjaka, i u suradnji je s tijelima te je pri tom vođen najboljim djetetovim interesom, a ne vlastitim.“

24. Prvostupanjski je sud odredio i privremenu mjeru, naloživši da podnositelj zahtjeva živi s ocem do pravomoćnog okončanja sudskog postupka.

25. Dana 2. listopada 2015. drugostupanjski sud odbio je žalbu A protiv navedene presude. Podnositelj zahtjeva zatim je podnio ustavnu tužbu, koju je Ustavni sud odbio 27. travnja 2017. godine.

D. Ovršni postupak

26. U međuvremenu, dana 2. srpnja 2015., tijekom razgovora s pravnikom iz Centra, A je izjavila da neće postupiti u skladu s presudom od 3. lipnja 2015. godine (vidi stavak 23. ove presude). Upozorena je na posljedice nepoštovanja te presude.

27. Dana 8. srpnja 2015. A je u policijskoj postaji izjavila da odbija predati dijete njegovu ocu zlostavljaču.

28. Dana 30. prosinca 2015. B je podnio prijedlog za ovrhu presude od 3. lipnja 2015. godine (vidi stavak 23. ove presude).

29. Dana 15. siječnja 2016. prvostupanjski sud donio je rješenje o ovrsi, kojim je naložio A da odmah preda podnositelja zahtjeva B-u.

30. Pokušaj ovrhe zakazan za 11. ožujka 2016. godine bio je neuspješan jer podnositelj zahtjeva i A nisu zatečeni na njihovoj adresi.

31. Dana 30. ožujka 2016. godine A je izrečena novčana kazna u iznosu od 10.000,00 hrvatskih kuna (HRK) jer nije postupila u skladu s rješenjem o ovrsi.

32. Dana 8. travnja 2016. A i B pozvani su u Centar kako bi pokušali postići dogovor. Oba su roditelja izrazila spremnost na suradnju, a B je naknadno obavijestio sudsku ovršiteljicu da privremeno odustaje od ovrhe. Ovrha je u konačnici nastavljena jer A nije odgovarala na daljnje pozive Centra radi dogovaranja susreta i druženja.

33. Dana 8. travnja 2016. A je podnijela prijedlog za odgodu ovrhe, tvrdeći da nije znala za prethodni pokušaj ovrhe i da joj je rješenje o ovrsi bilo dostavljeno tek 7. travnja 2016. godine. Predložila je da se ovrha odgodi dok Ustavni sud ne odluči o ustavnoj tužbi C-a (vidi stavak 25. ove presude). Njezin je prijedlog odbijen.

34. Dana 15. lipnja 2016. provedena je ovrha presude od 3. lipnja 2015. godine (vidi stavak 23. ove presude) na igralištu škole podnositelja zahtjeva tijekom njegova nogometnog treninga, u nazočnosti sudskih izvršitelja, policijskih službenika i predstavnika Centra. Nakon kratkog razgovora s ocem, podnositelj zahtjeva pristao je otići kući s njim. Kasnije tog dana, podnositelj zahtjeva pobjegao je iz B-ove kuće i vratio se majci.

35. Dana 16. lipnja 2016. prvostupanjski sud donio je rješenje prema kojem se ovrha smatra dovršenom i odbio je žalbu koju je podnijela A.

36. A nije podnijela ustavnu tužbu protiv nijednog rješenja donesenog u ovršnom postupku.

37. Čini se da je B opet podnio prijedlog za ovrhu presude od 3. lipnja 2015. godine (vidi stavak 23. ove presude), no taj je ovršni postupak bio odgođen do okončanja trećeg postupka odlučivanja o roditeljskoj skrbi (vidi stavak 39. ove presude).

E. Treći postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi

38. Dana 21. lipnja 2016. A je pozvana da se pojavi u Centru, gdje je izjavila da je iste večeri nakon ovrhe podnositelj zahtjeva došao kod nje samoinicijativno vidno prestrašen i da ga je odvela u dječju bolnicu na pregled.

39. Dana 21. rujna 2016. A je podnijela tužbu protiv B-a, tražeći izmjenu presude od 3. lipnja 2015. godine (vidi stavak 23. ove presude) i podnoseći

zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi se odredilo da podnositelj zahtjeva privremeno stanuje s njom.

40. Prema mišljenju vještaka donesenom u svibnju 2017. godine, preporučeno je da podnositelj zahtjeva šest mjeseci stanuje s majkom, a da se za to vrijeme on i B trebaju podvrgnuti psihoterapijskom tretmanu kako bi se riješili njihovi sukobi. Navedeno je i da bi, ako majka nastavi sprječavati susrete i druženje podnositelja zahtjeva s ocem, bilo najbolje da podnositelj zahtjeva bude privremeno odvojen od obaju roditelja.

41. Dana 8. rujna 2017. prvostupanjski sud odredio je privremenu mjeru prema kojoj podnositelj zahtjeva treba privremeno stanovati s A, dok B-u trebaju biti dopušteni susreti i druženje pod nadzorom.

42. Tijekom postupka, provedena je kombinirana psihologijsko-psihijatrijska procjena obaju roditelja i podnositelja zahtjeva. Kao rezultat toga, dana 24. siječnja 2018. Centar je odredio „mjeru nadzora nad ostvarivanjem osobnih odnosa“ između B-a i C-a u razdoblju od šest mjeseci te ju je naknadno jednom produljio. U tom je razdoblju podnositelj zahtjeva s ocem ostvarivao susrete i druženje pod nadzorom jednom tjedno dva sata.

43. Taj je postupak prekinut do pravomoćnog okončanja postupka o privremenom smještanju podnositelja zahtjeva izvan obitelji (vidi stavak 44. ove presude). Postupak je još uvijek u tijeku.

F. Postupak o privremenom smještanju podnositelja zahtjeva izvan obitelji

44. Pozivajući se na preporuku vještačenja iz svibnja 2017. godine (vidi stavak 40. ove presude), dana 1. ožujka 2019. Centar je podnio prijedlog sudu da se A oduzme pravo da stanuje s podnositeljem zahtjeva i da se podnositelja zahtjeva privremeno smjesti izvan obitelji u nadležnu ustanovu za socijalnu skrb na godinu dana, a da se pritom osiguraju njegovi susreti i druženje s oba roditelja. Prema mišljenju centra, ponašanje majke i njezin neprimjeren i negativan stav prema ocu uzrokovali su daljnje otuđenje podnositelja zahtjeva od oca i odbijanje da s njim ostvari bliskiji kontakt. Prema mišljenju Centra, majčini su postupci predstavljali emocionalno zlostavljanje djeteta.

45. Majka se usprotivila prijedlogu Centra, kao i posebna skrbnica imenovana podnositelju zahtjeva, tvrdeći da takav postupak nije u njegovu najboljem interesu.

46. Dana 12. travnja 2019. Općinski sud u Rijeci odbio je prijedlog Centra, utvrdivši da ne postoji razlog za smještanje podnositelja zahtjeva u dječji dom. Podnositelj zahtjeva, koji je imao 13 godina, živio je s majkom od rođenja, bio je teško traumatiziran ovrhom presude suda kojom mu je naloženo da stanuje s ocem (vidi stavak 34. ove presude) i snažno se protivio smještanju u dječji dom. U svakom slučaju, sud je napomenuo da u predloženom dječjem domu nema slobodnog mjesta i da su B i podnositelj

zahtjeva još uvijek uključeni u psihoterapijski tretman koji su preporučili vještaci (vidi stavak 40. ove presude).

47. Nakon što je Centar podnio žalbu, dana 9. kolovoza 2019. Županijski sud u Zagrebu potvrdio je prvostupanjsko rješenje.

G. Relevantni kazneni postupci

48. Dana 11. siječnja 2012. A je svoje sumnje da je B seksualno zlostavljao podnositelja zahtjeva prijavila policiji (vidi stavak 9. ove presude). Nakon istrage, dana 19. ožujka 2014. Državno odvjetništvo odbacilo je kaznenu prijavu A, utvrdivši da ne postoji osnovana sumnja da je B počinio kazneno djelo za koje je optužen. Naknadni zahtjev A za provođenje istražnih radnji u odnosu na B-a je odbijen.

49. U drugom postupku, na temelju rezultata provedenih izvida, a posebice mišljenja kombiniranih vještačenja i sumnje da je A emocionalno zlostavljala podnositelja zahtjeva (vidi stavak 13. ove presude), dana 12. rujna 2014. protiv A. je podignuta optužnica za kazneno djelo povrede djetetovih prava. Taj je postupak u tijeku.

50. Dana 7. srpnja 2015. B je podnio kaznenu prijavu protiv A zbog kaznenog djela neprovođenja odluke za zaštitu dobrobiti djeteta, a optužnica protiv A podignuta je 20. listopada 2015. godine. Optužnica je potvrđena 6. listopada 2017. godine, a taj je postupak još uvijek u tijeku.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR

A. Mjerodavno domaće pravo

51. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona iz 2003. godine (Narodne novine br. 163/03 s naknadnim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi od 22. srpnja 2003. do 31. listopada 2015., glasile su kako slijedi:

Članak 89.

(1) Dijete ima pravo tražiti zaštitu svojih prava pred nadležnim tijelima koja su o tome dužna obavijestiti centar za socijalnu skrb.

(2) Dijete ima pravo na posebnog skrbnika u slučajevima određenim ovim Zakonom.

(3) Posebnog skrbnika imenuje centar za socijalnu skrb za slučajeve kad o povredi djetetovog prava odlučuje drugo tijelo, a sud kad je donošenje odluke o djetetovom pravu u nadležnosti centra za socijalnu skrb.

(4) Poseban skrbnik dužan je podnijeti izvješće o zastupanju djeteta na zahtjev i u roku kojeg određuje tijelo koje ga je imenovalo.

(5) U postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu ili interesu, dijete ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama uvažavanja njegova mišljenja. [Djetetovo] mišljenje se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti.

Članak 167.

“Radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa centar za socijalnu skrb imenovat će posebnog skrbnika:

6. i u drugim slučajevima kad su interesi djeteta i roditelja u suprotnosti.”

52. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona iz 2015. godine (Narodne novine br. 103/15), koji je stupio na snagu 1. studenoga 2015. godine, glase kako slijedi:

Članak 86.

“2. ... U svim postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovu pravu ili interesu djeteta ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama poštivanja njegova mišljenja. Mišljenje djeteta se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelošću.”

Članak 360.

“(1) U postupcima u kojima se odlučuje o osobnim i imovinskim pravima i interesima djeteta sud će omogućiti djetetu da izrazi svoje mišljenje, osim ako se dijete tome protivi.

(2) Sud će omogućiti djetetu da izrazi mišljenje na prikladnom mjestu i u nazočnosti stručne osobe, ako procijeni da je to s obzirom na okolnosti slučaja potrebno.

(3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, djetetu mlađem od četrnaest godina sud će omogućiti da izrazi mišljenje putem posebnog skrbnika ili druge stručne osobe.

(4) Sud koji vodi postupak nije dužan utvrđivati mišljenje djeteta kad za to postoje posebno opravdani razlozi koji se u odluci moraju obrazložiti.

(5) Dijete iz stavka 1. ovoga članka mora biti obaviješteno o predmetu, tijeku i mogućem ishodu postupka na način koji je prikladan njegovoj dobi i zrelosti te ako to ne predstavlja opasnost za razvoj, odgoj i zdravlje djeteta.

(6) Obvezu obavještavanja djeteta iz stavka 5. ovoga članka imaju posebni skrbnik djeteta, sud ili stručna osoba centra za socijalnu skrb, ovisno o okolnostima slučaja, o čemu je sud dužan voditi računa.”

Članak 536.

“(1) Ako u stvarima o osobnim pravima djeteta, koje se odnose na pitanje s kojim će roditeljem, odnosno drugom osobom dijete stanovati i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, nije moguće postići sporazum, sud može po službenoj dužnosti ili na zahtjev djeteta ili roditelja odlučiti o tome privremenom mjerom.

...(4) Ako su interesi djeteta i roditelja u suprotnosti, dijete iz stavka 1. ovoga članka zastupa posebni skrbnik kojeg imenuje [nadležni] centar za socijalnu skrb. ...

(5) U postupcima iz stavaka 1. ... ovoga članka sud je dužan omogućiti djetetu izražavanje mišljenja u skladu s odredbom članka 360. ovoga Zakona. ...”

B. Mjerodavno međunarodno pravo

53. Mjerodavno međunarodno pravo sažeto je u predmetu *M. i M. protiv Hrvatske*, br. 10161/13, stavci 94. - 99., 102., ECHR 2015 (izvadci).

PRAVO

I. PRETHODNO PITANJE

54. Vlada je na početku izrazila zabrinutost zbog činjenice da podnositelja zahtjeva u postupku pred Sudom zastupa njegova majka. A je bila u jakom sukobu interesa s podnositeljem zahtjeva. Odvjetnica koja zastupa C-a pred Sudom ranije je zastupala A pred domaćim vlastima. Vlada je istaknula da su nalazi vještaka pribavljeni u raznim domaćim postupcima jasno ukazivali na to da postoji ozbiljan problem u vezi s ponašanjem A prema podnositelju zahtjeva, koje je predstavljalo emocionalno zlostavljanje, a zbog kojeg je protiv nje u tijeku bio kazneni postupak (vidi stavke 13. i 49. ove presude).

55. Sud je ranije presudio da članak 34. zahtjeva pažljivo razmatranje položaja djece jer se djeca općenito moraju pouzdati u druge osobe da one podnesu njihove zahtjeve i zastupaju njihove interese, te možda nisu takve dobi ili sposobnosti da bi mogli dati ovlaštenje za poduzimanje bilo kakvih koraka u njihovo ime u bilo kakvom stvarnom smislu. Stoga u tom području treba izbjegavati ograničavajući ili tehnički pristup (vidi *N.Ts. i drugi protiv Gruzije*, br. 71776/12, stavak 54., 2. veljače 2016.; i *A.K. i L. protiv Hrvatske*, br. 37956/11, stavak 47., 8. siječnja 2013.). U takvim je slučajevima ključno razmatranje da bi se trebala ispitati sva ozbiljna pitanja koja se odnose na poštovanje prava djeteta (vidi gore citirani predmet *N.Ts. i drugi*, stavak 55.; *Tonchev protiv Bugarske*, br. 18527/02, stavak 31., 19. studenoga 2009.; i *Hromadka i Hromadkova protiv Rusije*, br. 22909/10, stavak 118., 11. prosinca 2014.). Sud je smatrao i da je, u slučajevima koji proizlaze iz sukoba između roditelja, roditelju koji ostvaruje roditeljsku skrb povjerena zaštita djetetovih interesa (vidi *Moog protiv Njemačke*, br. 23280/08 i 2334/10, stavak 41., 6. listopada 2016.).

56. Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva bio maloljetan u trenutku podnošenja zahtjeva i da je njegovoj majci bila privremeno povjerena roditeljska skrb (vidi stavak 41. ove presude). Kada je riječ o navodnom sukobu interesa između njega i njegove majke, koja je podnijela zahtjev Sudu u njegovo ime, Sud primjećuje da je srž prigovora u ovom predmetu navodni propust domaćih vlasti da se pridržavaju procesnih zahtjeva iz Konvencije i da postupaju u najboljem interesu podnositelja zahtjeva kao djeteta. S obzirom na predmet i opseg zahtjeva, kako je formuliran (vidi stavke 57. i 64.-67. ove presude), Sud ne razaznaje nikakav sukob interesa između A i podnositelja zahtjeva o tom konkretnom pitanju. Činjenica da A ne prigovara u svoje ime dalje potvrđuje navedeno shvaćanje Suda (vidi gore citirani

predmet *N.Ts. i drugi*, stavak 57., i, nasuprot tome, *Kruškić protiv Hrvatske* (odl.), br. 10140/13, stavak 97., 25. studenoga 2014.). Vladin prigovor u tom pogledu stoga se mora odbiti.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

57. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da mu u drugom postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i njegovoj naknadnoj ovrsi nije imenovan poseban skrbnik koji će zastupati i štiti njegove interese, da mu nije pružena prilika da bude saslušan u tom postupku i da odluka kojom je određeno da će podnositelj živjeti s ocem bez ikakvog razdoblja pripreme ili prilagodbe nije bila u njegovu najboljem interesu kako je predviđeno člankom 8. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

58. Vlada je istaknula da bi svaki prigovor koji se odnosi na postupke koji su se vodili prije ili poslije drugog postupka odlučivanja o roditeljskoj skrbi i njegove ovrhe (vidi stavke 19. i 28. ove presude) trebao biti proglašen nedopuštenim zbog nepravodobnosti ili zbog neiscrpljivanja dostupnih domaćih pravnih sredstava. Svaki eventualni prigovor povezan s zabranom susreta i druženja B-a i C-a također je podnesen nakon isteka roka od šest mjeseci s obzirom na to da je pravomoćna odluka u tom postupku donesena 3. veljače 2015. godine, a protiv nje nije podnesena ustavna tužba.

59. U pogledu ovršnog postupka (vidi stavak 28. ove presude), Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nije mogao tvrditi da je žrtva jer ovršni postupak nije bio usmjeren protiv njega, već protiv njegove majke. Konkretno, plaćanje novčanih kazni, kazna zatvora i oduzimanje djeteta bilo je određeno kao odgovor na ometanje od strane A u pogledu rješenja o ovrsi.

60. Podnositelj zahtjeva nije se složio.

61. Sud primjećuje da je iz prigovora podnositelja zahtjeva, kako je formuliran (vidi stavak 57. ove presude), jasno vidljivo da je njegov zahtjev bio usmjeren samo protiv odluke donesene u drugom postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i naknadne ovrhe te odluke (vidi stavke 23. i 34. ove presude), a ne protiv bilo koje druge odluke donesene prije ili poslije tog postupka.

62. U pogledu tvrdnje Vlade da podnositelj zahtjeva nije mogao tvrditi da je žrtva u odnosu na ovršni postupak jer je ovrha formalno bila usmjerena

protiv njegove majke, a ne protiv njega, Sud tu tvrdnju smatra krivo protumačenom. Iako je točno da je u predmetu *K.B. i drugi protiv Hrvatske* (br. 36216/13, stavci 109. - 110., 14. ožujka 2017.) Sud prigovore koje je roditelj s kojim dijete ne stanuje podnio Sudu u ime svoje djece zbog neostvarivanja njihovih prava na susrete i druženje proglasio nespojivima *ratione personae*, situacija u ovom predmetu značajno se razlikuje. U ovom predmetu podnositelj zahtjeva prigovara zbog propusta države da zaštiti njegova prava u postupku donošenja odluke koji je rezultirao donošenjem odluke kojom mu je nametnuto da stanuje s ocem i u ovrsi te sudske presude kao prirodnog nastavka navedene odluke. Stoga se ne može zaključiti da podnositelj zahtjeva nije mogao tvrditi da je žrtva u ovršnom postupku koji se odnosi na tako važan aspekt njegova privatnog i obiteljskog života kao što je odluka s kojim će roditeljem stanovati (vidi, *mutatis mutandis*, gore citirani predmet *M. i M. protiv Hrvatske*, stavak 172., i gore citirani predmet *N.Ts. i drugi*, stavak 59.). U skladu s tim, tvrdnju Vlade treba odbiti.

63. Sud primjećuje da zahtjev nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Očitovanja stranaka

64. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da mu, protivno domaćem pravu, u drugom postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i naknadnoj ovrsi te odluke nikada nije imenovan posebni skrbnik koji bi ga zastupao ili štitio njegove interese.

65. Nadalje, nije mu pružena prilika da bude saslušan u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi kojem prigovara, a vlasti mu nisu osigurale pravo da izrazi svoje stajalište i nisu tom stajalištu pridale odgovarajuću težinu u skladu s njegovom dobi i zrelošću. Nikada nije bio na odgovarajući način obaviješten o važnim okolnostima predmeta, činjenici da može izraziti vlastita stajališta, ni o mogućem utjecaju postupka na njegov privatni i obiteljski život. Pozivajući se na presudu Suda u predmetu *M. i M. protiv Hrvatske* (gore citiran), podnositelj zahtjeva istaknuo je pravo svakog djeteta da mu se pruži prilika da bude saslušan i da sudjeluje u bilo kojem pitanju koje utječe na njegov privatni ili obiteljski život.

66. Konačno, podnositelj zahtjeva tvrdio je da odluka kojom je određeno da on živi sa ocem bez ikakvog razdoblja pripreme ili prilagodbe nije bila u njegovu najboljem interesu. Konkretno, B je pokrenuo ovršni postupak prije nego što je Ustavni sud donio odluku o njegovoj ustavnoj tužbi u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i njegovu prijedlogu za odgodu ovrhe. Ni nadležni sud ni vještaci ni Centar nisu predložili, usvojili ili pokrenuli bilo kakve mjere za postupno uspostavljanje kontakta između njega i B-a kako bi mu se omogućilo da se prilagodi ocu, a potrebu za takvim mjerama, koje su i

nadležna tijela bila svjesna, zagovarao je upravo psiholog kojega je podnositelj zahtjeva privatno angažirao (vidi stavak 22. ove presude).

67. Štoviše, vlasti nikada nisu podnositelju zahtjeva pružile nikakvo objašnjenje odluke kojom mu je nametnuto da stanuje s ocem. Naprotiv, on i njegova majka nisu znali za ovršni postupak do travnja 2016. godine, kada je A primila rješenje kojim joj je izrečena novčana kazna. Ovrha osporene presude o roditeljskoj skrbi bila je vrlo traumatična i podnositelju zahtjeva prouzročila je veliku duševnu patnju jer je provedena nenajavljeno na školskom igralištu, za vrijeme njegova nogometnog treninga, u nazočnosti njegova trenera, druge djece i njihovih roditelja, i uz pomoć policijskih službenika. Zbog prisilnog odvajanja od majke, unatoč njegovu „razvojnem krah“, i u nedostatku terapije kojom bi se smanjile štetne posljedice za njegovo zdravlje, podnositelj zahtjeva tvrdio je da nije postignuta ravnoteža između njegovih najboljih interesa i dobrobiti te interesa i dobrobiti njegova oca.

68. Vlada je naglasila da se, unatoč naporima svih nadležnih institucija, sukob roditelja nastavio jer su jedno protiv drugog pokrenuli nekoliko sudskih postupaka. Čak i nakon što su sva nadležna tijela odbila sve navode o seksualnom zlostavljanju, A je i nadalje tvrdila da se zlostavljanje dogodilo i nije surađivala s nadležnim institucijama niti se pridržavala bilo kakvih savjeta ili uputa Centra, zbog čega joj je bilo izdano pisano upozorenje i protiv nje je pokrenut kazneni postupak. A je izričito izjavila da nije željela poticati podnositelja zahtjeva da se sastaje s ocem, a kasnije i da ne namjerava poštovati pravomoćnu sudsku presudu da podnositelja zahtjeva preda njegovu ocu.

69. Vlada je nadalje naglasila da su presuda donesena u drugom postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i njezina naknadna ovrha bili u najboljem interesu podnositelja zahtjeva na temelju nedvosmislenih zaključaka vještaka, koji su utvrdili da je „simbiotski odnos“ između njega i njegove majke bio neprikladan i da se mogao prekinuti samo „nasilnim putem“. Kao što su naglasili stručnjaci, postupno je razdvajanje, s druge strane, podrazumijevalo rizik da A izvrši veći pritisak na podnositelja zahtjeva zbog svoje frustracije, nezrelosti i strahova. Iz tih razloga, Vlada je tvrdila da je u najboljem interesu podnositelja zahtjeva bilo da se ono što su stručnjaci definirali kao „simbiotski odnos“ s majkom što prije prekine kako bi mu se omogućio daljnji psihosocijalni razvoj. Prilikom donošenja presude, nacionalni sudovi uzeli su u obzir činjenicu da postupno odvajanje od A nije bilo optimalno. U pogledu zaključaka vještaka kojeg je A privatno angažirala, Vlada je primijetila da oni nisu bili u suprotnosti s nalazima i mišljenjima vještaka koje je imenovao sud koji su također predvidjeli „razvojni krah“ podnositelja zahtjeva, ali su procijenili da bi to bio najlakši način da on ostvari svoj razvojni potencijal.

70. Kada je riječ o pravu podnositelja zahtjeva da izrazi svoja stajališta, Vlada je tvrdila da nije bilo nužno pružiti podnositelju zahtjeva priliku da

bude saslušan na sudu jer su sva tijela koja su sudjelovala u domaćem postupku jasno i nedvosmisleno znala da podnositelj zahtjeva želi stanovati s majkom. Međutim, na temelju činjenica i okolnosti ovog predmeta, Vlada je smatrala da je bilo očito ne samo da je podnositelj zahtjeva bio u sukobu lojalnosti već je bio i u „simbiotskom odnosu“ s majkom, koji je podrazumijevao nepostojanje jasnih granica između njih dvoje. Uzimajući u obzir dob podnositelja zahtjeva, činjenicu da je više puta bio podvrgnut vještačenju i psihologijsko-psihijatrijskom tretmanu tijekom postupka, kao i činjenicu da su vještaci u svojim zaključcima jasno naveli da je podnositelj zahtjeva odabrao stanovati s majkom, nije bilo ni bitno ni nužno da se podnositelju zahtjeva pruži prilika da bude saslušan pred nacionalnim sudovima. Osim toga, podnositelj zahtjeva nije bio stranka u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi i prema tome nije postojala zakonska obveza prema mjerodavnom domaćem zakonu da mu se imenuje posebni skrbnik.

71. Konačno, ovršni postupak proveden je u skladu s nalazima i mišljenjima vještaka i nisu primijenjene nikakve prisilne mjere u odnosu na podnositelja zahtjeva, koji je u konačnici dobrovoljno otišao s ocem. S obzirom na navedeno, Vlada je zaključila da su problemi u obitelji podnositelja zahtjeva i pravna situacija koja je uslijedila proizašli iz neriješenog odnosa između roditelja i nedostatka suradnje između njih, a ne iz propusta nadležnih tijela da ispune svoje pozitivne i postupovne obveze na temelju članka 8. Konvencije.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

72. Sud podsjeća da je člankom 8. propisano da domaće vlasti moraju uspostaviti pravičnu ravnotežu između interesa djeteta i interesa roditelja, te da se u postupku uravnoteženja posebna važnost treba dati najboljem interesu djeteta, koji, ovisno o njegovoj prirodi i težini, može nadilaziti interese roditelja. Konkretno, roditelj ne može na temelju članka 8. imati pravo zatražiti poduzimanje mjera koje bi štetile zdravlju i razvoju djeteta (vidi *Sahin protiv Njemačke* [VV], br. 30943/96, stavak 66., ECHR 2003-VIII; *Sommerfeld protiv Njemačke* [VV], br. 31871/96, stavak 64., ECHR 2003-VIII (izvadci)). U tu svrhu, Sud mora utvrditi jesu li domaći sudovi proveli detaljno ispitivanje cjelokupne obiteljske situacije, zajedno s nizom čimbenika – osobito onih činjeničnih, emocionalnih, psiholoških, materijalnih i medicinskih – i jesu li proveli uravnoteženu i razumnu ocjenu interesa svake osobe, stalno vodeći računa o tome da utvrde najbolje rješenje za dijete (vidi *Neulinger i Shuruk protiv Švicarske* [VV], br. 41615/07, stavak 139., ECHR 2010, i *Antonyuk protiv Rusije*, br. 47721/10, stavak 134., 1. kolovoza 2013.).

73. Sud nadalje ponavlja da, iako članak 8. ne sadrži izričite procesne zahtjeve, postupak donošenja odluke mora biti pošten i mora osigurati dužno

poštovanje interesa koje štiti članak 8. (vidi, primjerice, *T.P. i K.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 28945/95, stavak 72., ECHR 2001-V (izvadci)). Konkretno, u brojnim predmetima koji su se odnosili na dječju skrb Sud je ispitao jesu li roditelji bili dovoljno uključeni u postupak donošenja odluke kako bi utvrdio jesu li povrijeđena njihova prava iz članka 8. (vidi, primjerice, gore citirani predmet *Sommerfeld*, stavci 66. - 75., i gore citirani predmet *Sahin*, stavci 68. - 78.). Sud je ranije utvrdio da se ista razmatranja primjenjuju *mutatis mutandis* na djecu u svim sudskim i upravnim postupcima koji utječu na njihova prava na temelju članka 8. Konvencije. Posebice, u takvim se predmetima ne može reći da su djeca, koja su sposobna oblikovati vlastita mišljenja, bila dovoljno uključena u postupak donošenja odluke ako im nije bila pružena prilika da budu saslušana i tako izraze svoja mišljenja i ako tim mišljenjima nije bila pridana odgovarajuća težina, u skladu s njihovom dobi i zrelošću (vidi *M. i M. protiv Hrvatske*, br. 10161/13, stavci 171. i 181., ECHR 2015 (izvadci)).

(b) Primjena na ovaj predmet

74. Sud primjećuje da je bit ovog predmeta prigovor podnositelja zahtjeva da drugi postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi i njegova ovrha, kako su ih provele vlasti, nisu bili u skladu s zahtjevima članka 8. Konvencije i da su doveli do zanemarivanja njegova najboljeg interesa.

75. U odnosu na prvi dio prigovora podnositelja zahtjeva, Vlada je tvrdila da nije bilo potrebe dati podnositelju zahtjeva priliku da bude saslušan na sudu jer je svim uključenim tijelima bilo jasno da želi i dalje stanovati s majkom. Štoviše, tvrdila je da podnositelju zahtjeva nije bio potreban poseban skrbnik u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi jer on sam nije bio stranka u tom postupku (vidi stavak 70. ove presude).

76. S tim u vezi Sud napominje da je Obiteljskim zakonom iz 2003. godine, koji se u relevantno vrijeme primjenjivao na predmet podnositelja zahtjeva, bila propisana obveza nadležnog centra za socijalnu skrb da imenuje posebnog skrbnika u slučajevima kad postoji sukob interesa između djeteta i njegovih roditelja (vidi članak 167. Obiteljskog zakona iz 2003. godine, citiran u stavku 51. ove presude). U tom kontekstu potrebno je uputiti i na članak 10. Europske konvencije o ostvarivanju prava djece, koja je u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu 1. kolovoza 2010. godine, kojim je predviđeno da je dužnost zastupnika postupati na prikladan način u ime djeteta, pružajući informacije i objašnjenja djetetu, utvrđujući mišljenja djeteta i iznoseći ta mišljenja pred sudbenim tijelom (vidi stavak 53. ove presude). Isto tako, Smjernicama Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci nastoji se osigurati da se u predmetima u kojima postoji sukob interesa između roditelja i djece imenuje ili skrbnik *ad litem* ili neki drugi neovisni zastupnik koji će zastupati stajališta i interese djeteta i obavještavati dijete o sadržaju postupka (vidi stavak 53. ove presude).

77. U svjetlu navedenog domaćeg zakonodavstva i međunarodnih pravnih standarda, Sud ne može prihvatiti tvrdnju Vlade da nije bilo potrebno imenovati posebnog skrbnika u odnosu na podnositelja zahtjeva samo zato što on formalno nije bio stranka u postupku odlučivanja o roditeljskoj skrbi. Naprotiv, Sud napominje da se čini da je situacija podnositelja zahtjeva, kao djeteta razvedenih roditelja u borbi za roditeljsku skrb, primjer slučaja u kojem bi djeci mogli biti potrebni skrbnici *ad litem* kako bi zaštitili njihove interese, objasnili im sudske postupke i odluke i njihove posljedice, i općenito služili kao veza između nadležnog suca i djeteta. Međutim, podnositelju zahtjeva nikada nije osiguran takav skrbnik tijekom drugog postupka odlučivanja o roditeljskoj skrbi te je tako njegovoj majci prepuštena ta uloga.

78. Sud će sada ispitati je li podnositelju zahtjeva, koji je imao devet godina kad je okončan drugi postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi, pružena prilika da bude saslušan pred nadležnim tijelima sudske vlasti. S tim u vezi Sud primjećuje da je člankom 86. Obiteljskog zakona iz 2003. godine, koji je bio na snazi u relevantno vrijeme, bilo predviđeno da dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje u postupcima u kojima se odlučuje o njegovu pravu ili interesu. Nadalje je bilo navedeno da se mišljenju djeteta treba pridati težina u skladu s njegovom dobi i zrelosti (vidi stavak 51. ove presude). Navedena obveza saslušanja djeteta dodatno je ojačana Obiteljskim zakonom iz 2015. godine (vidi stavak 52. ove presude). Štoviše, Sud ponavlja da, sukladno važećim međunarodnim standardima, u svim sudskim i upravnim postupcima koji utječu na prava djeteta na temelju članka 8. Konvencije, djeca koja su sposobna oblikovati vlastita mišljenja trebaju biti dovoljno uključena u postupak donošenja odluke i treba im se pružiti prilika da budu saslušana i tako izraze svoje mišljenje (vidi gore citirani predmet *M. i M.*, stavci 171. i 181.; i *M.K. protiv Grčke*, br. 51312/16, stavci 74. i 91., 1. veljače 2018.; vidi i stavke 53. i 73. ove presude).

79. U ovom predmetu, s podnositeljem zahtjeva nikad nije osobno obavljen razgovor pred nijednim tijelom sudbene vlasti koje je odlučivalo o roditeljskoj skrbi nad njim. Vlada je sa svoje strane tvrdila da mjerodavnim zakonodavstvom nije bilo predviđeno obvezno izravno uključivanje djece i da su, u svakom slučaju, sva uključena tijela bila vrlo svjesna želje podnositelja zahtjeva da stanuje s majkom.

80. Sud nije uvjeren tvrdnjom Vlade. S obzirom na mjerodavne pravne standarde o tom pitanju, Sud u ovom predmetu ne vidi dostatno objašnjenje zašto domaći sudovi nisu uzeli u obzir mogućnost izravnog uključivanja podnositelja zahtjeva u postupak i zašto nisu pružili obrazloženje zašto ga nisu saslušali (vidi gore citirani predmet *M. i M.*, stavci 184. - 185.). Moguća potreba za njegovim izravnim uključanjem bila je osobito očita s obzirom na nedostatke u kvaliteti njegova zastupanja, kako je prethodno navedeno (vidi gore citirani predmet *N.Ts. i drugi*, stavak 80.).

81. Prema mišljenju Suda, kombinacija nedostataka u zastupanju i propusta da se propisno iznese i sasluša mišljenje podnositelja zahtjeva u

postupku nepopravljivo je narušila postupak donošenja odluke u ovom predmetu. Takav zaključak uklanja potrebu da Sud ispita je li najbolji interes podnositelja zahtjeva pravilno procijenjen prilikom donošenja odluke kojom je određeno da će podnositelj živjeti s ocem bez ikakvog razdoblja pripreme ili prilagodbe ili je li ovrha te odluke bila spojiva s člankom 8. Konvencije (vidi *E.S. protiv Rumunjske i Bugarske*, br. 60281/11, stavak 82., 19. srpnja 2016.).

82. Ne dovodeći u pitanje bilo kakvu buduću odluku koju bi domaći sudovi mogli donijeti u ovom predmetu (vidi gore citirani predmet *E.S. protiv Rumunjske i Bugarske*, stavak 82.), koji je još uvijek u tijeku pred domaćim sudovima (vidi stavak 43. ove presude), navedeni propusti navode Sud na zaključak da je došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova obiteljskog života, zajamčenog člankom 8. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

83. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

84. Podnositelj zahtjeva potraživao je 8.197,40 eura (EUR) na ime naknade materijalne štete i 25.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

85. Vlada je osporila ta potraživanja.

86. Sud ne nalazi nikakvu uzročnu poveznicu između utvrđene povrede i navodne materijalne štete, stoga odbacuje taj zahtjev. S druge strane, podnositelju zahtjeva dosuđuje 7.500,00 eura na ime naknade nematerijalne štete.

B. Troškovi i izdaci

87. Podnositelj zahtjeva potraživao je i 4.583,33 eura za troškove i izdatke nastale pred Sudom.

88. Vlada je osporila to potraživanje.

89. Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je iznos razuman. Sud napominje da, osim u odnosu na iznos koji je plaćen za pripremu obrasca zahtjeva (12.500,00 kuna; približno 1.700,00 eura) i troškove prijevoda (2.778,75 kuna; približno 380,00 eura), punomoćnica podnositelja zahtjeva nije ispunila zahtjeve iz pravila 60. stavka 2. Poslovnika Suda jer nije

priložila daljnje relevantne popratne dokumente kojima bi dokazala da su potraživani troškovi u preostalom iznosu doista i nastali za podnositelja zahtjeva. Sud stoga podnositelju dosuđuje 2.080,00 eura za troškove nastale u postupku pred Sudom.

C. Zatezna kamata

90. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba u roku od tri mjeseca isplatiti sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:
 - (i) 7.500,00 EUR (sedam tisuća petsto eura), na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (ii) 2.080,00 EUR (dvije tisuće osamdeset eura), na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati podnositelju zahtjeva;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
4. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja za pravednom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 8. listopada 2020. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Abel Campos
Tajnik

Krzysztof Wojtyczek
Predsjednik

PRESUDA C protiv HRVATSKE

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje sutkinje Koskelo.

K.W.O.
A.C.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE KOSKELO

1. Kao i moji kolege, glasala sam za utvrđenje povrede članka 8. u ovom predmetu. Međutim, htjela bih izraziti svoje rezerve u vezi s prethodnim pitanjima koja su rješavana u stavcima 54. - 56. presude. Podnositelj zahtjeva u ovom predmetu je maloljetnik. U skladu s uobičajenom praksom u sličnim situacijama, Vijeće je prihvatilo da roditelj djeteta, u ovom slučaju majka, može djelovati kao zastupnik djeteta u postupku pred Sudom, bez obzira na činjenicu da prigovor proizlazi iz spora između majke i oca koji se odnosi na roditeljsku skrb i prava na susrete i druženje u odnosu na dijete. Nadalje, odvjetnica koju je majka angažirala i uputila u postupak pred Sudom prethodno je zastupala majku u domaćem postupku.

2. Bavila sam se pitanjem zastupanja djeteta kao podnositelja zahtjeva pred Sudom u prethodnim izdvojenim mišljenjima (vidi *A i B protiv Hrvatske*, br. 7144/15, 20. lipnja 2019., stavci 18. - 21. zajedničkog izdvojenog mišljenja koje smo presudi dodali sudac Eicke i ja, i, posebice, *Strand Lobben i drugi protiv Norveške* ([VV], br. 372823/13, 10. rujna 2019., zajedničko suprotstavljeno mišljenje koje smo presudi dodali sudac Nordén i ja o pitanju prava prve podnositeljice zahtjeva da zastupa drugog podnositelja zahtjeva, stavci 1. - 11. o općim primjedbama).

3. Ovom prilikom neću ponavljati razmatranja i tvrdnje izložene u tim mišljenjima. Dovoljno je ponoviti ih upućivanjem na njih. Iako se problem zastupanja djeteta u ovom predmetu pojavljuje u procesnoj situaciji koja je u jednom pogledu različita, a to je činjenica da je samo dijete podnositelj zahtjeva pred ovim Sudom, glavna su razmatranja prema mom mišljenju i dalje vrlo slična. U ovom je predmetu jasno da je temeljni sukob onaj između djetetove majke i oca. Domaće su vlasti utvrdile da je majka razvila „simbiotski odnos“ s djetetom, a njezin utjecaj na dijete čak je okarakteriziran kao „emocionalno zlostavljanje“ i „opasan za djetetov razvoj“ (vidi stavke 13., 17. i 21. ove presude). U takvim je okolnostima dvojbeno može li se smatrati da je majka sposobna pravilno i istinski zastupati najbolje interese djeteta kao zasebnog pravnog subjekta.

4. Zapravo je zapanjujuće da Vijeće ovom presudom osuđuje činjenicu da dijete nije bilo propisno zastupano u spornom postupku na domaćoj razini, ali ne prepoznaje isti problem u postupku pred Sudom. Unatoč navedenim utvrđenjima, Sud ne razaznaje nikakav sukob interesa između majke i podnositelja zahtjeva u vezi s predmetom prigovora. Ipak, u svjetlu temeljnog sukoba, ne postoji pouzdana osnova za utvrđivanje toga je li pribjegavanje postupcima koje je majka pokrenula u ime djeteta, uključujući postupak pred Sudom, uistinu u najboljem interesu djeteta. Slično tome, problematično je ispitivati prigovor na temelju podnesaka danih prema uputama majke, a ne nepristranog zastupnika djeteta.

5. S obzirom na činjenicu da će biti potrebno razviti odgovarajuće cjelovito rješenje za pitanje zastupanja maloljetnih podnositelja zahtjeva u

PRESUDA C protiv HRVATSKE – IZDVOJENO MIŠLJENJE

postupcima pred Sudom, i to u suradnji s državama strankama, složila sam se s ispitivanjem prigovora kako je izloženo.

6. Na temelju materijala koji nam je dostavljen, slažem se sa zaključcima o osnovanosti predmeta.

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524